

Öğrencilerin Gözüyle İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümleri Üzerine Bir Araştırma

Recep Kaymakcan*   Mahmut Zengin**   Hulusi Yiğit***

Özet- Bu araştırma, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümlerinde okuyan öğrencilerin, fakültelerindeki fiziki, sosyal, kültürel ve akademik imkânlar, bölüm programı, bölümde verilen eğitimin yeterliliği ve bölümlerin statüsü vb. konulardaki düşüncelerini ve memnuniyet düzeylerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini 2010 yılında Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi bölümlerinde okuyan öğrenciler oluşturmakta olup, örneklemini ise 12 farklı bölümden 1036 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin yarısı bölümlerinde öğrenim görmekten memnun gözükmemektedir. Bununla birlikte bölümden kısmi memnuniyet duyan ve memnun olmayanlar yanında imkân olması halinde başka bir bölümde okumayı tercih edeceğini belirten öğrenci oranlarının yüksek olması dikkat çekmektedir. Bölümlerdeki fiziki ortam ve koşulların öğrenci memnuniyeti üzerinde olumsuz etki yarattığı, sosyal ve kültürel imkânların henüz arzu edilen düzeyde olmadığı, DKAB program içeriğinin öğrencilerin dörtte üçü tarafından yetersiz görüldüğü, sayı ve süre olarak en fazla “alan derslerinin” yetersizliğine vurgu yapıldığı, alınan eğitimle mesleği gereği gibi yapabilme noktasında problemlerin olduğu, lisansüstü eğitim konusunda öğrencilerdeki motivasyonun yüksek düzeyde olduğu, akademik personel sayısının yetersiz görüldüğü, öğrencilerin kendilerini hangi fakültenin öğrencisi olarak tanımlayacakları konusunda zihinlerinin karışık olduğu tespit edilen hususlardan bazılarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler- İlköğretim, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Din Öğretimi, Din Eğitimi, DKAB Öğretmenliği

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

** Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü

*** Değerler Eğitimi Merkezi

Giriş

Fert ve toplum üzerinde son derece etkili bir özelliğe sahip olan din ve onun öğretiminde, ülkelerin sahip olduğu sosyal, kültürel, dini ve siyasi çeşitlilik nedeniyle farklı algı ve tutumlar söz konusu olabilmektedir. Din eğitim ve öğretiminin Türkiye'deki serüvenine bakıldığında Batı'daki tartışmalardan bazı farklılıklar taşıdığı görülmektedir. Türkiye'de din eğitim ve öğretimi daha çok meşruiyeti bağlamında tartışılırken, Batı'da ise dinin öğretiminin nasıl yapılacağı, farklı muhataplar açısından bunun barışçıl ve çoğulcu bir şekilde nasıl çözülebileceği üzerinde durulmaktadır.

Son yıllarda önemli bir gelişme olarak uluslar arası kuruluşların da din öğretimi ile ilgilendiğine şahit olmaktayız. Özellikle AGİT ve Avrupa Konseyi'nin bu konuda hazırladığı raporlar dikkate değerdir. Türkiye'de de okullarda din öğretimi alanında son dönemlerde oldukça hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Bu bağlamda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) derslerinin programları yenilenmiş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarihinde ilk defa insan haklarına saygılı din dersinin okullarda nasıl olması gerektiğine yönelik ilkeleri de içeren kararlar vermiş, DKAB öğretmeni yetiştirilmesi için 1998 yılında İlahiyat Fakülteleri bünyesinde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü açılmış, daha sonra bu bölüm 2006 yılında eğitim fakültelerine alınmıştır. Dünyada ve Türkiye'de bu tür gelişmeler yaşanırken, meselelerin ne derece bilimsel ve pedagojik yönleri ile ele alındığı ve ilgili paydaşlar tarafından tartışıldığı önemli bir boyut olarak karşımızda durmaktadır.

Eğitim-öğretim sürecinin başarısı ya da başarısızlığı çok farklı faktörler üzerinden izah edilebilir. Eğitim öğretim ortamlarının fiziki yapısı, eğitsel araç-gerçeklerin kalitesi ve erişilebilirliği, teknolojik olanakların varlığı, okulun yönetim şekli, okul-aile işbirliğinin varlığı ve işlevselliği vb. faktörlerin hemen hepsi eğitimin kalitesi ile doğrudan ya da dolaylı ilişkilidir. Ancak öğretmenlerin belirtilen bu faktörler içerisindeki ve üzerindeki aktif rolü, onu bu faktörlerin ötesinde değerli kılmaktadır. Dolayısı ile eğitim sistemi içindeki rolünü başarılı bir şekilde gerçekleştirecek nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi son derece önemlidir (Özoğlu, 2010, 4).

Din eğitim ve öğretimi ile ilgili tartışma ve düzenlemelerde, dersin önemli paydaşlarından birisi olan, geleceğin öğretmenleri konumundaki İlköğretim DKAB Eğitimi bölümlerinde okuyan öğretmen adaylarının, özellikle bölümün ilahiyat fakültesinden eğitim fakültesine alınmasından sonraki düşüncelerini tespit etmek amacıyla böyle bir araştırmanın yapılması gerekliliği ortaya çık-

mıştır. Bu araştırmayla eğitim fakültelerinde yeniden yapılandırılan DKAB bölümlerinin fiziki alt yapıları, sosyal, kültürel ve akademik imkânları, dersler ve müfredatla ilgili algılar, akademik kadro ve bölümün yeni statüsü gibi konular öğrencilerin bakış açısıyla ortaya konulmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara geçmeden önce, Türkiye’de din dersi öğretmeni yetiştirme tarihi serüvenine kısaca göz atmak, ayrıca 2006’da DKAB Eğitimi Bölümlerinin Eğitim Fakültelerine alınması ile ilgili süreci değerlendirmek yerinde olacaktır.

Cumhuriyet Döneminde Din Dersi Öğretmeni Yetiştirme Tarihi

Öğretmen yetiştirme konusu tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde, genel anlamda ülkemizde ihtiyaç duyulan öğretmen kadrolarının planlı ve nitelikli bir şekilde yetiştirildiğini söylemek güçtür. Bu tespitin doğruluğunu ortaya koyabilmek için geçmiş uygulamalara bakmak gerekmektedir. Bugünkü manada öğretmen yetiştiren ilk kurum olan Darulmuallimin-i Rüşdi’nin kurulduğu 1848’den bugüne kadar ülkemizde yüzlerce öğretmen yetiştirme modeli uygulanmıştır. Bu modellerin bir kısmı öğretmenlerin kalitesini arttırmak adına atılan başarılı adımlar olsa da, çoğunluğu sürekli var olan ve ancak bazı zamanlarda oldukça artan öğretmen açığını derhal kapatmak üzere kullanılan, mesleğin esaslarıyla uyuşmayan, çelişkili, ayaküstü ve kimi zaman ideolojik yöntemler olmuştur (Özoğlu, 2010, 5). Genel anlamda din dersi öğretmeni yetiştirme sürecinin de benzer bir durum arz ettiğini söylemek mümkündür. Öğretmen yetiştirme konusu çok geniş bir alanı kapsadığı için burada sadece cumhuriyet döneminde din dersi öğretmeni yetiştirilmesi hususuna değinilecektir.

Cumhuriyet döneminde ilkokullar için 1924 yılında hazırlanmış ilk programda din eğitimine haftada iki saat olmak üzere “Kur’an-ı Kerim ve Din Dersleri” adıyla yer verilen ders, diğer dersleri de okutan ilkokul öğretmenleri tarafından verilmiştir. Bu öğretmenler ise adı 1924-25 öğretim yılında Muallim Mektebi, 1935’te ise Öğretmen Okulu olarak değiştirilen Darulmuallimin ile 1927’de açılan Köy Öğretmen Okulları ve 1940’da açılan Köy Enstitülerinde yetiştirilmiştir. 1924-25 öğretim yılında 5 yıllık Darulmuallimat ve Darulmuallimin programları ile 1926-27 yılında eğitime başlayan üç yıllık köy muallim mekteplerinin programlarında 1.ve 2. sınıflarda ikişer saat din dersleri adıyla bir derse yer verilmiştir. Öğretmen okullarının 1931 yılına ait programından din dersleri çıkartılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilköğretim ikinci kademe (ortaokul) ve liseye öğretmen yetiştirmek için 1924 yılında Dârü’l-Fünûn’da İlahiyat Fa-

kültesi açılmış ancak ilk mezunlarını 1927 yılında veren bu fakülte mezunları öğretmen olarak atanmamışlardır. 1931 yılından itibaren din derslerinin okullardan kaldırılmaya başlanmasıyla birlikte din dersi öğretmeni yetiştirme meselesi de ihmal edilmiştir.

1949 yılında ilkököl 4. ve 5. sınıflara seçmeli din dersi konulmasıyla birlikte din dersi öğretmeni yetiştirme meselesi yeniden gündeme gelmiştir. Bu dönemde de sınıf öğretmenleri din derslerini okutmaya devam etmişlerdir. Ancak 1931 yılından itibaren öğretmen okullarının programlarından din dersleri çıkartıldığı için bu öğretmenler hizmet öncesi eğitimlerinde hiç din eğitimi almamışlardır. İlköğretimde din derslerini okutan sınıf öğretmenlerini yetiştirmek amacıyla 1951’de ilk öğretmen okullarının lise 1. ve 2. sınıflarının programlarına haftada bir saat seçmeli din dersi konmuş, 1953’te ise Beşinci Milli Eğitim Şurası’nın teklifiyle bu ders zorunlu hale getirilmiştir. İlköğretim Okulları Cumhuriyetin başlangıcından 1974 yılına kadar ilkökullara öğretmen yetiştirme işlevini sürdürmüşlerdir. 14 Haziran 1973 tarihinde çıkartılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile birlikte bu okullar öğretmen yetiştirme görevini yüksek öğretim kurumlarına devretmişlerdir. 1974-75 öğretim yılından itibaren iki yıllık Eğitim Enstitüleri açılmış, 20 Temmuz 1982 tarihinde ise bu enstitüler Eğitim Yüksek Okulu adıyla üniversite çatısı altına alınmıştır. İki yıllık Eğitim Enstitülerinin programlarında dördüncü yarıyıldan itibaren haftada 2 saatlik “Din Bilgisi Öğretimi” adı altında bir derse yer verilmiştir. 1983’te Eğitim Yüksek Okullarına dönüşümüne dersin adı “Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi” şeklinde değişmiş ve yine bu ders dördüncü dönemde iki saat olarak okutulmaya devam etmiştir. 1989-1990 yılında Eğitim Yüksek Okullarının süresi dört yıla çıkartılmış ve haftada yine iki saat okutulmak üzere “Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi” adıyla bir derse yer verilmiştir.

Öğretmen okullarında din derslerinin bu tarihsel gelişiminin yanı sıra 1949 yılında din dersi öğretmeni yetiştirme yolunda önemli bir adım atılmıştır. Her ne kadar kuruluş amaçları arasında açıkça belirtilmese de ortaöğretime din dersi öğretmeni yetiştirmek için Ankara Üniversitesi’ne bağlı bir İlahiyat Fakültesi açılmıştır. 1951’de İmam Hatip Okullarının açılmaya başlaması, 1956 yılında ise orta okul ve dengi okulların 1. ve 2. sınıflarına Din Bilgisi dersinin konulması din dersi öğretmenine duyulan ihtiyacı gündeme getirmiştir. Ankara’da açılan İlahiyat Fakültesi bu ihtiyaca cevap vermekte zorlanınca İmam Hatiplerin meslek dersi ve diğer orta dereceli okulların din dersi öğretmenini yetiştirmek için 1959-1960 öğretim yılında faaliyete geçirilmek üzere İstanbul’da dört yıl-

lık Yüksek İslam Enstitüsünün açılmasına karar verilmiştir. İstanbul'dan sonra sırasıyla Konya (1962), Kayseri (1965), İzmir (1966), Erzurum (1969) Bursa (1975), Samsun (1976) ve Yozgat (1979) Yüksek İslam Enstitüleri açılmıştır. Bu enstitüler 23.05.1980 tarih ve 70 sayılı Talim Terbiye Kurulu kararıyla çıkarılmış olan yönetmelikte, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı dört yıl süreli, yüksek dereceli eğitim-öğretim ve araştırma yapan; İmam Hatip Liselerine meslek ve ahlak dersi, temel eğitim ikinci kademe (ortaokul) ve orta öğretim kurumlarına din ve ahlak dersi öğretmeni yetiştiren kurumlar olarak vasıflandırılmıştır (Aydın, 2005).

Ortaöğretime din dersi öğretmeni yetiştiren kurumlar olan İlahiyat Fakültesi, Yüksek İslam Enstitüleri ve İslami İlimler Fakültesi 1982 yılında tek bir isim altında toplanarak İlahiyat Fakültesi haline getirilmiştir. Bu fakülteler 1997 yılında yapılan yeni düzenlemeye kadar hem ilköğretime hem de ortaöğretime öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumları olmuşlardır. 1989 yılında İlahiyat Fakülteleri resmen “öğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren yükseköğretim kurumları” olarak kabul edilmiştir (20215 sayılı Resmi Gazete, Temmuz 1989).

Yüksek Öğretim Kurulu'nun 01.07.1997 tarih ve 97.23.1660 sayılı kararıyla İlahiyat Fakültelerinde normal ilahiyat programına ek olarak lisans düzeyinde eğitim veren 4 yıllık İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği programı açılmış ve 1998-1999 eğitim öğretim yılından itibaren bu programa öğrenci alınmaya başlanmasıyla birlikte İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri buralarda yetiştirilmeye başlanmıştır. Aynı zamanda İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretmeni yetiştiren programla ortaöğretime DKAB öğretmeni yetiştiren program birbirinden ayrılmıştır. Bu yeni programa göre Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni yetiştirmek üzere Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde üç yarıyıl süreli Tezsiz Yüksek Lisans Programı açılmıştır. Bu programa İlahiyat Lisans programını tamamlayan ve öğretmen olmak isteyen öğrenciler sınavla alınmıştır. 2008 yılına kadar DKAB Tezsiz Yüksek Lisans programı yalnızca Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından verilmiştir. Yakın dönemde başta Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olmak üzere bazı İlahiyatlarda da bu program açılmış ve diğer ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programlarıyla birlikte öğrenim süresi 3 yarıyıldan 2 yarıyıla indirilmiştir.

26.05.2006 Yükseköğretim Genel Kurulu toplantısında alınan karar gereğince İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümü 2006-2007 eğitim-öğretim yılında “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Eğitimi Bölümü” adıyla Eğitim

Fakültesi bünyesine alınmış ve yeni bir öğretim programı hazırlanmıştır. Bu değişiklikteki amacın genel eğitimde yer alan 29 öğretmenlik dalının da Eğitim Fakültesi çatısı altında toplanması olduğu ifade edilmiştir. Hali hazırda bu bölümler “İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü” adıyla Eğitim Fakülteleri bünyesinde DKAB öğretmeni yetiştirme fonksiyonunu yerine getirmektedir (Kaymakcan, 2009).

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümlerinin İlahiyat Fakültelerinden Eğitim Fakültelerine Alınması ile İlgili Tartışmalar

Türkiye’de öğretmen yetiştirme ile ilgili en kapsamlı düzenleme 1997 yılında eğitim fakültelerinin yeniden yapılandırılması ile gerçekleştirilmiştir. Bu düzenleme Dünya Bankası tarafından Türkiye’ye sağlanan kredi ile sürdürülen Milli Eğitimi Geliştirme Projesinin (MEGP) altındaki “Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi” projesi kapsamında MEB ve YÖK işbirliği ile hayata geçirilmiştir. YÖK 1997 yapılandırmasına temel gerekçe olarak, eğitim fakültelerinin giderek asıl amacı olan öğretmen yetiştirme vazifesinden uzaklaşarak “bilim ve temel araştırma yapma” üzerine yoğunlaştığını ve dolayısıyla ülkenin öğretmen ihtiyacını hem nitelik hem de nicelik olarak karşılayamayacak duruma geldiğini göstermiştir (YÖK, 2007). O dönemde öğretmen yetiştirme programları düzenlenirken bütün öğretmen yetiştirme programları eğitim fakültesi bünyesine alınmış, İlahiyat ve Teknik Eğitim bu konuda istisna tutulmuştur. 2006 yılında ise İlahiyat bünyesindeki İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümü Eğitim Fakültelerine alınarak bir anlamda 1997’deki istisna ortadan kaldırılmıştır

İlahiyat Fakültelerinin bünyesinde yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi için öğretmen yetiştirme sorumluluğunun eğitim fakültelerine alınmasını farklı perspektiflerden değerlendiren görüşler ve tepkiler ortaya çıkmış, bu uygulamanın gerekliliğini savunanlar olduğu gibi, karşı çıkanlarda olmuştur. Bu bağlamda kısaca bu tartışmalara değinmeye çalışalım.

Çeşitli branşlarda öğretmen yetiştirme faaliyeti, büyük oranda eğitim fakültelerinde yapılmaktadır. DKAB dersi öğretmeni yetiştirme işi ise, uzun yıllar İlahiyat Fakültelerinin bir görevi olarak süregelmiştir. Yukarıda kısaca tarihsine değindiğimiz din dersi öğretmeni yetiştirme serüveninde özellikle 90’lı yılların sonunda önemli bazı değişikliklerin olduğu görülmektedir. Bunlardan en önemlisi 10 İlahiyat Fakültesi bünyesinde 1998 yılında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümleri’nin açılmasıdır. (Yüksek Öğretim Kurulu’nun 11.07.1997 tarih ve 97.23.1660 sayılı kararı.) İlahiyat bünyesindeki İlköğretim

DKAB Eğitimi Bölümleri'nin öğretmen yetiştirme konusunda ne derece başarılı olduğu, Eğitim Fakültelerinde ise başarılı olup olmadıklarına dair bir değerlendirme yapabilmemizi sağlayacak bir araştırma henüz yapılmamıştır. Ancak İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin ilahiyat bünyesinde iken -eğer değerlendirme için bir kriter kabul edilmesinde bir sakınca yoksa- öğretmen alımlarına temel teşkil eden KPSS sınavlarında başarılı olan 20 fakültenin içerisinde 6 tane İlahiyat Fakültesinin olması bu konuda bir değerlendirmede bulunmaya imkan sağlayabilir. Yapılan çeşitli araştırmalarda, öğretmen olduktan sonra da DKAB öğretmenlerinin gerek alan açısından gerekse öğretmenlik mesleği açısından yöntem, teknik, beceri vb. hiçbir alanda öğretmen yeterlilikleri noktasında eksikliklerinin olmadığına dair veriler bulunmaktadır (Bkz; Yazıcı, 2004; Asrı, 2005; Şimşek, 2006; Işıkdogan, 2006; Akyürek, 2009; Koç, 2009).

İlahiyat bünyesinde yer aldığı dönemlerde İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin öğretmen yetiştirme konusunda başarısız olmadığından hareketle eğitim fakültesine geçişte farklı gerekçelerin daha fazla öne çıktığını söylemek mümkündür. Geçişin gerekçesi olarak ise, “öğretmenliğin bir meslek, bu mesleğin kazandırıldığı okulun da, öğretmen yetiştiren kurumlar olan eğitim fakülteleri olduğu, genel eğitimde yer alan 29 öğretmenlik dalının 28'inin eğitim fakültelerinde yer alırken bunlardan sadece birinin, ilahiyat fakültelerinde yer almasının uygun olmayacağı, dolayısı ile böyle bir yapılanmaya, öğretim birliği yasası çerçevesinde, sosyal bilim olarak din kültürü öğretmeni yetiştirmenin bir elden ve bir bütünlük içinde ele alınması amacıyla gidildiği” ifade edilmiştir (YÖK, 2007).

Geçişin gerçekleştirildiği dönemde YÖK üyesi olan Ayhan, İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Eğitim Fakülteleri içerisinde yapılandırılması konusunu bazı Eğitim Fakültesi dekanlarının YÖK'e taşıdığını, YÖK Eğitim Komisyonu'nun 26 Mayıs 2006 tarihli kararıyla da DKAB öğretmenliği bölümlerinin eğitim fakültesine bağlandığını belirtmektedir (26.05.2006 tarih ve 2006.5.2375 sayılı YÖK Kararı'nın b maddesi). Bu geçişle ilgili tartışma ve kararların sadece Eğitim Fakültelerinin bazı dekanları arasında yapıldığını, İlahiyat Fakültesi dekanlarının bu sürecin dışında tutulduğunu ifade etmektedir. Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme işini kendi uhdelerinde görmelerinin ve bu bağlamda DKAB öğretmeni yetiştirme işini de üstlenmeleri noktasındaki taleplerinin, bir talep olarak normal karşılanabileceğini söyleyen Ayhan, konunun paydaşlarının bu sürecin dışında tutulması nedeniyle yapılan uygulama ile ilgili farklı soru işaretleri oluştuğuna işaret etmektedir. Örneğin; Eğitim Fakül-

tesi dekanlarının, İlahiyat bünyesinde yetişen DKAB öğretmenlerinin “İslam Öğretimi” ağırlıklı bir formasyon olarak okullarda öğretmen oldukları, Eğitim Fakültesinde yetiştirildiklerinde ise DKAB dersinin amacını zorlamadan, “kültür ağırlıklı” olarak bu dersin öğretimini yapacak bir formasyon almalarının mümkün olabileceği, İlahiyat Fakültelerindeki akademisyenlerin, her ne kadar DKAB dersinin müfredatının temellerinde eğitim olmasa da bu dersi okuturken ona yönelik bilgiler verdikleri gibi değerlendirmelerde bulunmaları geçişin gerekçelerine dair ipuçları vermektedir (Ayhan, 2007).

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri’nin Eğitim Fakülteleri bünyesinde yapılandırılmasına dair karar sürecini değerlendiren Kaymakcan, konunun kamuoyunda ilgili paydaşlar tarafından tartışmaya açılmadan ani bir kararla ele alınmasının sağlıklı bir yaklaşım olmadığını, bunun özellikle ilahiyat fakülteleri açısından akademik anlamda etkinliğini ve nüfuzunu azaltıcı bir durum olarak değerlendirilebileceğini dile getirmektedir. Ona göre bu yeni yapılanma, DKAB öğretmenlerinin daha az nitelikli yetişeceği anlamına gelmemekte, hem dini hem de pedagojik formasyon açısından nasıl bir din dersi öğretmeni yetişeceğini görmek için zamana ve bu konuda araştırma sonuçlarına ihtiyaç bulunmaktadır (Kaymakcan, 2007).

Başkurt (2007) ise, İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri’nin Eğitim Fakültesi bünyesine geçmesinin halk nezdinde olumsuz bir kanaat oluşturduğunu, benzer bir tutuma İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinin de sahip olduğunu ve bu düzenlemeden rahatsız olduklarını belirtmekte, ayrıca şu hususlara temas etmektedir: “İlahiyatçı hocalar yıllarca yaptıkları öğretmen yetiştirme işinin ellerinden alınmasını incitici buldular, moralleri bozuldu. Hatta bu uygulama ile ilahiyatların içinin boşaltıldığı yorumu da yapıldı. On İlahiyat Fakültesinde eğitim veren bölümlerin Eğitim Fakültelerine geçmesiyle önemli bir değişiklik yaşandı. İlahiyat fakültelerinde epey bir güç kaybı oldu. Zaten İlahiyatların öğrenci kapasitesi son yıllarda oldukça düşmüştü. Ancak İlahiyat Fakülteleri artık daha çok meslek dersi öğretmeni ve Diyanet İşleri Başkanlığı’na eleman yetiştirmeye ağırlık vereceklerdir. Çünkü nitelikli din adamı ve meslek dersi öğretmenine ülkemizde önemli ölçüde ihtiyaç bulunmaktadır. Bu manada olaya bakıldığında İlahiyatlar, görev alanları daralsa da işlevlerini kaybetmiş değillerdir”.

DKAB Bölümlerinin İlahiyat Fakültelerinden Eğitim Fakültelerine alınması sürecinde eleştiri konusu yapılan birçok mesele söz konusudur. Bunların başında yukarıda da değinildiği üzere bu uygulamanın farklı paydaşlar tarafından

tartışılmadan yapılması gelmektedir. Alan derslerinin azaltılması ise bir diğer eleştiri konusudur. Mayıs 2006’da eğitim fakültesine alınan DKAB Bölümlerinin öğretim programları Temmuz 2006’da değiştirilmiş ve alan derslerinin oranı azaltılmıştır. Alan derslerinin azaltılmasına paralel olarak, bu derslerin kompozisyonunda da bir değişiklik gerçekleştirilmiştir. Bu değişiklik, Temel İslam Bilimlerine ait derslerin sayısının azaltılması ve isimlerinin değiştirilmesi şeklinde tezahür etmiştir. Felsefe ve Din Bilimleri alanına girecek yeni dersler ilave edilmiştir. Bu bağlamda “İslam Hukuku ve Tasavvuf” dersi programdan çıkarılmış, “Dinlerde Ahlak, Din ve Kültür, Kültürlerarası Din ve Ahlak Öğretimi” gibi yeni dersler ilave edilmiştir.

Programın bu yeni yapısından, DKAB öğretmeni için Temel İslam Bilimlerine ihtiyaç yokmuş gibi bir hava sezildiğini belirten Şişman (2007), DKAB öğretmenin kapsayıcı bir din ve İslam bilgi birikimine sahip olmasının önemli bir yeterlilik alanı olduğunu belirtmektedir. Ona göre bu uygulama “genel kültür ve pedagojik formasyon açısından yetkin, ancak alan bilgisi noktasında yetersiz DKAB öğretmenleri yetiştirilmesi” amacını öncelemektedir; ayrıca İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri’ne İmam Hatip Lisesi mezunları ile birlikte Anadolu Öğretmen Lisesi mezunlarının da ek puan alarak gelebilmesi, alan bilgisi yönünden yetersiz bir öğrenci kitlesinin bu alanda öğretmen olabilmesine imkan sağlamaktadır. Bu durumda alan derslerinin güçlendirilmesi yerine azaltılması, YÖK’ün çelişkisini ortaya koymaktadır.

Yenilenen DKAB Öğretmenliği Programı ile ilgili bir diğer eleştiri ise, Temel İslam Bilimleri’ndeki derslerin literatürde kavramsallaşmış biçimde kullanılagelen isimlerinin neredeyse tamamen değiştirilmesidir. Şişman’a göre bu değişiklik, DKAB öğretmenliğinin Eğitim Fakültesi çatısı altından yeniden oluşturulması ve yeni bir kimlik kazandırılmasına yönelik bir gayrettir. Örneğin; “Kur’an Okuma ve Tecvid” dersinin adı “Kur’an Okuma Bilgi ve Becerisi”, “Tefsir” dersinin adı “Kur’an Yorum Bilimi”, “Hadis” dersinin adı “Hz. Muhammed’in Söz ve Öğretileri” olarak değiştirilmiştir. Literatüre temel kavramlar olarak yerleşmiş isimlerin önemli olduğu bakış açısından yeni isimlendirmenin anlamlı olmadığı ve bu bilimlere yeni bir kimlik verme gayretinin ürünü olduğu söylenebilir. Yeni ders isimleri, kapsayıcılıktan uzak olduğu kadar ayrıca alana yeni açılımlar da getirmemektedir. Bu konu ile ilgili YÖK’ün gerekçesi, ilköğretim çağındaki öğrencilerin bu kavramları anlayacak durumda olmadıkları şeklinde basında yer almıştır. Ancak dikkatlerden kaçırılmaması gereken husus, bu derslerin ilköğretim öğrencilerine değil öğretmen adaylarına verilecek olmasıdır (Şişman, 2007).

Ders isimlerindeki değişiklik konusunda, klasik olarak bilinen ilahiyat alanı ders isimlerinin bütün zamanlar boyunca hep aynı kalmasının şart olmadığı, ders isimlerindeki değişikliğe, programa modern kimlik kazandırmanın bir parçası olarak bakılabileceğini dile getiren yaklaşımlar yanında (Kaymakcan, 2007), dersin muhtevasında bir değişiklik ve eksiklik olmadığı sürece böyle bir isim değişikliğinin makul karşılanabileceğini belirten yaklaşımlar da söz konusudur. Örneğin; Kur'an Yorum Bilimi'nde Tefsir'in, Hz. Muhammed'in Söz ve Öğretileri'nde Hadis'in, İslam İnanç Öğretisi'nde Kelam dersinin muhtevası öğretildiği taktirde bu değişikliğin olumsuz bir durum olarak karşılanmayabileceği belirtilmektedir. Böyle bir durumda; "madem aynı içerik okutulacak ise niçin isim değişikliği yapıldı?" sorusu akla gelebilir. Tosun'a göre, bunu bir fakülte değişikliğine bağlamak mümkündür. Örneğin, Tefsir İlahiyat bilimidir ama ders artık İlahiyat Fakültesinin değil, Eğitim Fakültesinin listesinde yer almaktadır. Muhteva değişmedikçe isim değişikliği çok fazla sorun oluşturmayacaktır (Tosun, 2007).

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Eğitim Fakültelerine alınması ile birlikte bu bölümde okuyan öğrencilerin hangi kimlikle anılacağı meselesi de gündeme gelen önemli konulardandır. Yeni haliyle bu öğrencilerin ilahiyatçı kimliğine sahip olup olmadıkları tartışma konusu olmuştur. Yaygın bir kanaat olarak din ve onun öğretimi ile ilgili bir alanda öğrencilerin genel anlamda ilahiyatçı olduklarına dair genel bir kabul söz konusudur. İster İlahiyat Fakültesi, isterse İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü mezunu olsunlar din dersi öğretmenlerinin toplumdaki genel imajının ilahiyatçı tanımlamasına denk düştüğü söylenebilir. İlahiyat mezunları açısından bir problem olmamakla birlikte, İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü mezunlarının nasıl tanımlanacağı konusunda farklı değerlendirmelere rastlamak mümkündür. Burada toplumun onları nasıl tanımladığı önemli olmakla birlikte, bu tartışmalarla birlikte bölümde okuyan öğrencilerin de kendilerini nasıl gördükleri, üzerinde durulmayı gerekli kılacak kadar önem arz etmektedir. Hatta burada öğrenciler açısından bir "kimlik karmaşası"nın söz konusu olup olmadığını da düşünmek gerekir. Bu konuda araştırma yapılmasının gerekliliği ise aşikardır. İlköğretim DKAB Öğretmenliği Bölümleri'nin algılanma biçimi ile ilgili olarak şu değerlendirmeler konunun boyutları hakkında bize fikir verir niteliktedir:

Bölümler ilahiyatta iken de bir tartışma vardı. "Bunlardan ilahiyatçı olur mu? Bunlar ne biçim öğretmen olacaklar? İlahiyattaki öğrenciler sekiz saat tefsir okurken bunlar iki saatle mi din öğrenecekler gibi bir algılama biçimi zaten

vardı. Eğitim Fakültesine gidince benzer tartışmaların biraz daha olması söz konusu olabilir (Tosun, 2007).

Halkın zihninde başında “din” ibaresinin olduğu her işin erbabı, ancak İlahiyat Fakültelerinde yetişebilir diye bir kanaat var. Öğretmenler en iyi eğitim fakültelerinde yetiştirilebiliyorsa, ilahiyatçı ve din eğitimi verebilecek öğretmenler de ancak İlahiyat fakültelerinde yetiştirilebilir düşüncesi anlaşılabilir bir durumdur. Ancak bizim öğrencilerimiz bir ilahiyatçı değil, İslam dini dahil diğer dinler hakkında kültürel bilgiler verebilecek ve bu ülkenin hakim dini olan İslam dini hakkında ders yapabilecek birer öğretmen olacaklardır (Başkurt, 2007).

Bölümlerin geçişi ile birlikte eğitim fakültesinde DKAB öğrencilerinin alanla ilgili bilgi ve belgelere ulaşmalarını sağlayacak kütüphane, mescit vb. pratik bazı sorunlarla karşılaşmaları da özellikle ilk zamanlarda muhtemel sorunlar arasında değerlendirilmektedir.

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Eğitim Fakültelerine alınması bağlamında eleştiri konusu yapılan ve olumsuz bir durum olarak değerlendirilen yukarıdaki konular dışında bu bölümlerin Eğitim Fakültelerinde ne tür kazanımlarının olacağı üzerinde de durmak yerinde olacaktır. Yeni haliyle bölüm programının, eğitim mekânının, sınıfların, amfilerin, çalışan personelden öğretim üyelerine kadar birçok konuda bir değişim gerçekleşmiştir. Öğrencilerin daha önce içinde buldukları dar çevre bir anlamda genişlemiş, öğrenciler farklı düşünce, görüş ve inançtan insanlarla karşılaşmışlardır. Bu durum, öğrencilerin farklı insanları ve sahip oldukları düşünceleri tanımalarına fırsat vermekte, edindikleri bu tecrübe öğretmen olduklarında onlara büyük fayda ve kolaylıklar sağlama potansiyeli barındırmaktadır (Başkurt, 2007 & Ayhan, 2007).

DKAB Eğitimi bölümlerinin program içeriği ile ilgili belirtilen eleştiriler doğrultusunda 2010 yılında gerçekleştirilen yeni programda alan derslerinin isim ve kredileri lehine olumlu bazı adımların atıldığı gözükmektedir. Örneğin, eleştiri konusu yapılan “İslam İnanç ve Öğretisi, Hz. Muhammed'in Söz ve Öğretileri, Kur'an Yorum Bilimi, Dini Akımlar, Türk Din Müziği” gibi dersler; “Kelam, Hz. Muhammed'in Hadisleri ve Öğretileri, Tefsir, Mezhepler Tarihi, Dini Musiki” şeklinde klasik kullanımlarına dönüştürülmüştür. Ayrıca “Arapça, İslam Tarihi, Kur'an Okuma Bilgi ve Becerisi” başta olmak üzere ilahiyat içerikli derslerin kredisi yeni programda arttırılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de öğretmen yetiştirme çalışmalarının tarihi süreç içinde farklı modellerle sürdürüldüğünü ve dini, siyasi, ideolojik yaklaşımların karar alma süreçlerine son derece etki ettiğini söylemek mümkündür. Cumhuriyet döneminden itibaren din dersi öğretmeni yetiştirme konusunda da benzer süreçlerin yaşandığı, kaliteli ve nitelikli din dersi öğretmeni yetiştirilmesinde pedagojik ve bilimsel kaygıların öncelikler arasında olmadığı görülmektedir. 2006 yılında yapılan düzenlemede de farklı değerlendirmeler dikkate alındığında benzer bir kanaate varılabilir. İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri’nin Eğitim Fakültelerine alınmasında konuya paydaş olduğunu düşünen birçok kişi veya kurum olumlu ya da olumsuz anlamda düşüncelerini serdetmektedir. Ancak gerek bölümlerin Eğitim Fakültelerine alınması, gerekse bundan sonraki süreçteki tartışmalarda bu uygulamanın doğrudan muhatabı olan, gelecekte öğretmen olacak olan ve bölümde okuyan öğrencilerin bu yeni düzenleme ve tartışmalarla ilgili ne düşündükleri ihmal edilmektedir.

Bu araştırma, İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri’nde okuyan öğrencilerin yeni düzenleme sonrası Eğitim Fakültelerinde sunulan gerek fiziki, sosyal, kültürel ve akademik imkânlar; gerekse eğitim öğretim imkânları bağlamında memnuniyet düzeylerini ve bölümlerin yeni statüsü ile ilgili düşüncelerini ortaya koymayı hedeflemektedir. İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri üzerinde kapsamlı araştırma olan bu çalışma, bölümler ile ilgili gelecekte atılacak adımlar konusunda strateji ve öneri geliştirmeye katkı sağlayacak, yeni düzenlemenin öğrenciler tarafından nasıl algılandığını ve bu konudaki beklentileri noktasında fikirler verecektir. Elde edilen bulgular ve sonuçlar, araştırmanın yapıldığı dönemdeki öğrencilerin düşüncelerini ifade etmektedir. Farklı dönemlerde yapılacak araştırmalarda İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri’nin Eğitim Fakültelerinde olumlu veya olumsuz anlamda aldığı mesafe çerçevesinde farklı sonuçların çıkması muhtemeldir. Bu nedenle araştırma sonuçları, yapıldığı dönemle sınırlıdır.

Araştırmada Yöntem: Evren, Örneklem ve Uygulama Süreci

Bu araştırma, 2006 yılında İlahiyat Fakültelerinden alınarak Eğitim Fakültelerinde yapılandırılan İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri’nde okuyan öğrencilerin görüşlerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışmadır. Araştırmada bilgi toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anketlerin hazırlanmasında bölüm

öğrencileri üzerine yapılan bazı araştırmalar taranmış, ayrıca yeni düzenleme ile ilgili farklı paydaşlar tarafından yapılan tartışmalar dikkate alınmış, özellikle öğrencilerinin eğitim fakültelerindeki durumları ve memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Soruların oluşturulmasında bölümde okuyan öğrencilerle görüşmeler yapılmış ve fikirlerinden istifade edilmiştir. Hazırlanan sorularla ön anket oluşturularak İstanbul ve Marmara Üniversitesi İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nde okuyan öğrencilere pilot uygulama yapılmış, soruların amaca uygunluğu ve anlaşılabilirliğini sağlamak için hem öğrenciler hem de alanın uzmanlarının görüşleri alınmış ve bu görüşler doğrultusunda sorular yeniden düzenlenerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Araştırmanın evrenini, 2010 yılı itibariyle Türkiye genelinde Eğitim Fakültelerinin İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Ocak 2011 itibariyle bu bölümlerde okuyan öğrencilerin sayısı yaklaşık olarak 5407 kişidir. Anketin uygulandığı dönemde öğrenci sayısı ise yaklaşık 3033'dür. Buna göre araştırmanın örneklemini, toplam öğrenci sayısının 1/3'ünü oluşturmaktadır. Bu oran, elde edilen bulguların evreni temsil etme özelliğinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Örneklem olarak, 2010 yılı Nisan ve Mayıs aylarında 15 üniversitenin Eğitim Fakülteleri bünyesindeki İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'ndeki öğrencilere uygulanmak üzere planlama yapılmış, belirtilen tarihlerde öğrencisi olan bölümler araştırma kapsamına alınmıştır. 15 üniversitenin İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'ne toplam 1340 anket gönderilmiş, 12 üniversiteden 1036 anket değerlendirmeye alınmıştır. Uygulama kapsamındaki üç üniversiteden (Fırat, Harran ve İnönü Üniversitesi) anketler geri gelmemiştir. Uygulama kapsamında olan 2 üniversiteye ise (Uludağ ve Rize Üniversitesi) çeşitli nedenlerle anket gönderilememiştir. Anketler, okul dışında gönüllülük esasına göre uygulanmıştır. Anket uygulaması bölüm temsilci öğrencileri ve bölümdeki akademisyenlerin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Örneklemin belirlenmesinde üniversitelerin DKAB bölümlerindeki öğrenci sayıları ve sınıflar dikkate alınarak sayılar oluşturulmuştur. Örneğin; 1. sınıftaki tüm öğrenciler yerine her sınıf düzeyinden 30 öğrencinin ankete katılımı sağlanmaya çalışılmış, buna göre 1.2.3. ve 4. sınıfları olan bölümlere toplamda 120 anket gönderilmiştir.

Anket yoluyla elde edilen veriler tanımlanarak SPSS programına girilmiştir. İlgili veriler tablolarda yüzdeler olarak sunulmuştur. Örneklem özelliklerinde ise hem frekans hem de yüzdeye yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan anket maddelerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık olup olmadığına da ba-

kılmış, bunun için ki-kare testi uygulanmıştır. Araştırma bulgularında, yalnızca anket maddeleri ile bağımsız değişken arasında anlamlı ilişki olanlara yer verilmiştir.

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü öğrencilerine uygulanan ve değerlendirmeye alınan anketlerin üniversitelere göre dağılımı şu şekildedir.

Tablo 1:
Örneklemin Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite	Anket Sayısı	%
Alparslan Üniversitesi	41	4
Ankara Üniversitesi	74	7,1
Atatürk Üniversitesi	109	10,5
Çukurova Üniversitesi	96	9,3
Dicle Üniversitesi	60	5,8
9 Eylül Üniversitesi	87	8,4
Erciyes Üniversitesi	120	11,6
İstanbul Üniversitesi	69	6,7
Marmara Üniversitesi	120	11,6
19 Mayıs Üniversitesi	112	10,8
Osmangazi Üniversitesi	40	3,9
Selçuk Üniversitesi	108	10,4
Toplam	1036	100

Örneklemin Özellikleri

Ankete cevap veren İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü öğrencilerinin cinsiyet ve sınıf düzeyindeki durumları aşağıdaki tablolarda verilmektedir.

Tablo 2:
Örneklemin Cinsiyete Göre Dağılımı

	f	%
Erkek	397	38,3
Kadın	639	61,7
Toplam	1036	100

Tablo 2'ye göre ankete katılan İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü öğrencilerinin %38,3'ü erkek, %61,7'si kadındır. Bu verilere göre ankete cevap veren kız öğrencilerin oranı örneklemin 2/3'üne yakındır.

Tablo 3:
Örneklemin Sınıflara Göre Dağılımı

	f	%
1.Sınıf	344	33,2
2.Sınıf	279	26,9
3.Sınıf	260	25,1
4.Sınıf	153	14,8
Toplam	1036	100

Tablo 3'e göre örnekleme oluşturan İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü öğrencilerinin %33,2'si 1. sınıfta, %26,9'u 2. sınıfta, %25,1'i 3. sınıfta, %14,8'i ise 4. sınıfta öğrenim görmektedirler. Örneklemedeki öğrencilerin dağılımlarına bakıldığında son sınıfa doğru sayılarda bir azalmanın olduğu görülmektedir. Son sınıf öğrencilerinin oranının az olması, o dönem bölümlere alınan öğrenci kontenjanının az olması ve yeni açılan bölümlerde henüz 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin olmaması ile ilişkilidir.

Bulgular ve Yorum

1. İlköğretim DKAB Eğitimi Öğrencilerinin Bölümle İlgili Memnuniyetlerine İlişkin Bulgular

Tablo 4:

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde Öğrenim Görmekten Memnun Olma Durumu

	Evet	Kısmen	Hayır
Genel olarak DKAB Bölümünde Öğrenim Görmekten Memnun musunuz?	51,5	32,0	16,5

Tablo 4'te öğrencilerin yarısı (%51,5) İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde öğrenim görmekten memnun olduğunu, %16,5'i ise memnun olmadığını belirtmiştir. Kısmen memnun olanların oranı ise %32,0'dir. Kısmi memnun olanlar ile memnun olmayanların oranı birlikte değerlendirildiğinde bölümlerde memnuniyeti olumsuz etkileyen bazı problem alanlarının olduğu söylenebilir.

Tablo 5:

Öğrencilerin bölümlerinden memnun olma durumunun cinsiyet değişkenine göre analizi

		Evet	Kısmen	Hayır	Pearson Ki-Kare
Cinsiyet	Erkek	54,0	18,9	27,0	0,017
	Kadın	49,8	15,0	35,2	

Öğrencilerin bölümde öğrenim görmekten memnun olma durumlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin %54'ü memnun iken, kız öğrencilerin %49,8'i bölümde öğrenim görmekten memnun olduklarını belirtmişlerdir. Erkek öğrencilerin %18,9'u, kız öğrencilerin ise %15,'i kısmi bir memnuniyet göstermektedirler. Cinsiyet değişkenine göre erkek öğrencilerin %27'si, kız öğrencilerin ise %35,2'si bölümden memnun olmadıklarını söylemiş-

lerdir. Buna göre erkek öğrencilerin bölümden memnuniyetlerinin kız öğrencilerden daha fazla olduğu anlaşılmakta, aynı şekilde memnuniyetsizlik durumunda da kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla orana sahip bulunmaktadır. Öğrencilerin bu memnuniyetsizliklerinde üniversitelerde yaşanan kılık kıyafetle ilgili kısıtlamaların¹ etkisi söz konusu olabileceği gibi bölümden memnuniyetsizlik veya kısmen memnun olma durumlarında başka nedenlerin de etkili olduğu söylenebilir. Bunda üniversite sınavında uygulanan katsayı problemi nedeniyle başka bir bölümde okuma alternatiflerinin olmaması nedeniyle zorunlu bir tercih yapmaları ve bu nedenle isteksiz olmaları etkili olmuş olabileceği gibi, DKAB Bölümünün sunduğu fiziki, sosyal, kültürel ve akademik imkânlar da bölümden memnuniyeti etkileyen unsurlar arasında değerlendirilebilir.

Tablo 6:

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü dışında başka bir bölümde okuma ve yeniden sınava girerek başka bir bölüm tercih etme durumu

	Evet	Hayır	Kararsızım
Üniversite sınav sistemine göre başka bir bölüm ve alanda okuma fırsatınız olsaydı yine bu bölümü seçer miydiniz?	38,0	43,8	18,2
Sınav Sistemi değişirse yeniden sınava girip başka bir bölümde okumayı düşünür müsünüz?	33,1	52,9	14,0

Tablo 6'ya göre öğrencilerin %38,0'i başka bir bölümde okuma fırsatı olsa bile bu bölümde okumayı tercih edeceğini, %43,8'i tercih etmeyeceğini ifade etmiş, %18,2'si ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sınav sisteminin değişmesi durumunda yeniden sınava girip başka bir bölümde okumak isteyenlerin oranı %33,1, istemeyenlerin oranı %52,9'dur. Kararsızların oranı ise 14,0'dür. Başka bir bölümü seçme fırsatı olması halinde DKAB Bölümü'nün tercih edililmeyeceği konusunda cinsiyet bağımsız değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda "başka bölümde okuma" ve "yeniden sınava girme" sorularına olumsuz ve kararsız yaklaşanların bu tutumlarında yeni bir sınava hazırlanma ve girmeyi göze alamama, aynı zamanda yavaş yavaş okudukları bölümleri kabullenme durumlarının etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 4 ve Tablo 6'daki veriler birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin memnuniyet durumlarında üniversite sınav sisteminin (katsayı uygulaması) son

¹ Araştırmanın yapıldığı 2010 yılında üniversitelerde başörtüsü yasağı uygulanmaktaydı.

derece etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Öğrencilerin yarıya yakını DKAB bölümü dışında bir bölümde okuma imkânı olması durumunda bu yönde tercihte bulunacağını belirtmiştir. Bu, daha işin başında öğrencilerin yarısına yakınının bölümde okumayı istemediğini göstermektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere öğrencilerin genel memnuniyet düzeylerinde bölüme isteksiz gelmeleri yanında başka faktörlerde etkili olabilir.

a. Fiziki Ortam ve Durum İle İlgili Bulgular

Memnuniyet veya memnuniyetsizlikte etkili olabileceğini düşündüğümüz gerek fiziki gerekse sosyo-kültürel faktörlerle ilgili öğrencilerin düşüncelerini tespit etmek amacıyla da sorular sorulmuştur.

Tablo 7:
İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde öğrenim görmekten memnun olmama durumunda fiziki ortam ve koşulların etkisi

	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım
Derslik Sayısı Yetersiz	55,3	38,5	6,3
Dersliklerin Bulunduğu Kat ve Ortam Koşulları Uygun Değil	53,8	36,8	9,4
Konferans Salonumuz Yok	43,2	50,3	6,5
Kütüphanemiz Yok	30,4	64,7	4,9
Mescidimiz Yok	49,9	48,3	1,7

Tablo 7'deki verilere göre öğrencilerin yarıdan fazlası (%55,3) derslik sayılarının yetersiz olduğunu, %53,8'i ise dersliklerin bulunduğu kat ve ortam koşullarının uygun olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %50,3'ü konferans salonlarının olduğunu, %43,2'si olmadığını söylemişlerdir. Tablodaki verilere göre öğrencilerin üçte ikisi (%64,7) kütüphane imkânlarının olduğunu düşünürken, %30,4'ü bu fikre katılmamaktadır. Öğrencilerin ibadetlerini yerine getirebilme noktasında mescit imkânı konusunda ikiye ayrıldığı gözükmektedir. Yarısı mescit olduğunu belirtirken, diğer yarısı mescit olmadığını ifade etmektedir. Bu durum örneklem içerisindeki bazı bölümlerin mescit ihtiyacını karşılayabildiği bazı bölümlerin ise karşılayamadığı şeklinde yorumlanabilir. Tablo 7'deki veriler doğrultusunda DKAB bölümlerindeki fiziki ortam ve koşulların memnuniyeti olumsuz etkileyebilecek özellikler gösterdiği rahatlıkla söylenebilir. Bu veriler fiziksel koşullarla ilgili memnuniyetsizliğin genel memnuniyetsizlikten daha yüksek oranda olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede bölümlerde fiziki ortam ve durumla ilgili gerçekleştirilecek olumlu adımlar bu konudaki memnuniyet düzeyini arttırabilir.

Tablo 8:

Kampüs Ortamı Memnuniyeti

	Evet	Kısmen	Hayır
Genel olarak kampüs ortamından memnun musunuz?	39,5	19,6	40,9

Öğrencilerin %39,5'i kampüs ortamından memnun olduklarını, %40,9'u memnun olmadıklarını, %19,6'sı ise kısmen memnun olduklarını belirtmişlerdir. Bu verilere göre öğrencilerin kampüs ortamından genel anlamda memnuniyet düzeylerinin memnun olmama düzeylerinden daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bunda kampüs ortamının sosyal ve kültürel imkânları, diğer bölüm öğrencileri ile iletişim imkânları gibi unsurların etkin olduğu varsayılabilir.

Fizikî ortam hakkındaki memnuniyet ile ilgili olarak yeni kurulan üniversiteler bünyesinde açılan İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri açısından zaman içerisinde değişkenlik yani olumlu yönde ilerleme gösterebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

b. Sosyal ve Kültürel Etkinliklerle İlgili Bulgular

Tablo 9:

Eğitim Fakültelerinin sosyal ve kültürel etkinliklerden memnuniyet

	Evet	Kısmen	Hayır
Fakültenizin sosyal-kültürel imkânlarından memnun musunuz?	15,3	29,0	55,7

Tablo 9'da eğitim fakültelerinin sosyal kültürel imkânlarından memnun olduğunu söyleyen öğrencilerin oranı %15,3, memnun olmadığını söyleyenler %55,7, kısmen memnun olduğunu ifade edenler ise %29'dur. Bu sonuçlara göre öğrencilerin yarıdan fazlası fakültelerinin sosyal ve kültürel imkânlarından memnun değildir. Bunun birçok gerekçesi olabilir. Aşağıdaki tablolarda memnuniyetsizlikle ilgili bazı konulara dair veriler bize fikir verir niteliktedir.

Tablo 10:

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nde kulüp faaliyetleri, alana yönelik etkinlikler

	Evet	Hayır	Bilgim yok
Bölümünüzde kulüp faaliyetleri yapılıyor mu?	31,2	48,0	20,8
Fakültenizde alanınızla ilgili etkinlikler yapılıyor mu?	37,8	51,2	11,0

Tablo 10'a göre öğrencilerin %48'i bölümlerinde sosyal kültürel etkinlikler bağlamında kulüp faaliyetleri yapıldığını, %31,2'si yapıldığını, %20,8'i ise bu konuda bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin

yarıdan fazlası (%51,2) fakültelerinde kendi branşları ile ilgili etkinlikler yapılmadığını, %37,8'i yapıldığını, %11'i ise bu tür etkinlikler hakkında herhangi bir bilgileri olmadığını söylemiştir. Bu veriler ışığında fakülte ve bölümlerin kulüp faaliyetleri ve alana yönelik etkinlikler konusunda henüz istenen düzeyde olmadığı söylenebilir. Bunun nedenleri bağlamında, İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Eğitim Fakültelerine geçişleri ile beraber henüz gerek yapısal, gerekse akademik anlamda istenen düzeye ulaşamamış olmaları, öğrencilerin farklı bir sosyal ve kültürel ortama girmiş olmaları ve bu konuda kendilerini yeni çevrelere adapte edememiş olmaları sayılabilir. Bütün bunlar öğrencilerin bölümle ilgili memnuniyetlerini önemli ölçüde etkileme potansiyeline sahiptir.

c. Bölümün Sunduğu Çeşitli Hizmetlerle İlgili Bulgular

Öğrencilerin bölümle ilgili memnuniyetlerini etkileyen hususlar arasında yer alan fiziki, sosyal ve kültürel imkân ve şartlar yanında bölümün idari anlamda sunduğu çeşitli hizmetlerin de ne derece etkili olduğunu tespit etmek amacıyla sorulan sorulara öğrencilerin verdikleri yanıtlar Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11:
Bölümden alınan çeşitli hizmetlerden memnun olma durumu

	Evet	Kısmen	Hayır
Öğrenci İşlerinden memnuniyet	36,9	14,5	48,7
Dekanlıktan memnuniyet	37,5	25,3	37,2
Fakülte Sekreterliğinden memnuniyet	37,0	23,1	39,9

Tablo 11'de öğrencilerin bölümden aldıkları çeşitli hizmetlerden memnun olmama durumları dikkate değer bir orandadır. Öğrencilerin %48,7'si öğrenci işlerinden, %37,2'si dekanlıktan, %39,9'u ise fakülte sekreterliğinden memnun olmadıklarını dile getirmişlerdir. Dekanlık ve fakülte sekreterliğinden kısmi memnuniyetin öğrenci işlerinden daha yüksek olması, muhtemelen öğrencilerin bu birimlerle doğrudan çok fazla ilişkilerinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Kısmen memnun olanlarla birlikte düşünüldüğünde öğrencilerin bu bağlamda aldıkları hizmetler noktasında yaşadıkları memnuniyetsizliklerin bölüm yöneticileri tarafından dikkate alınması ve bu tür sorunların giderilmesi için çaba göstermeleri önemli gözükmektedir.

2. DKAB Bölümlerindeki Eğitim-Öğretimle İlgili Öğrencilerin Memnuniyetlerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin programı ve akademik kadrosu ile ilgili öğrencilerin düşünceleri ortaya konulmaktadır. Bu çerçevede öncelikle bölüm programı ve derslerle ilgili bulgulara değinilmektedir.

a. Dersler ve Müfredat İle İlgili Bulgular

Anketlerin uygulandığı dönemde 2006 yılında İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin İlahiyattan Eğitim Fakültesine alınmasından hemen sonra gerçekleştirilen program uygulanmaktaydı. Daha sonra bu bölümlerin adı "İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü" şeklinde değiştirilerek programları yeniden hazırlandı ve uygulamaya kondu. Burada araştırmadan elde edilen veriler önceki bölüm programı ve dersleri ile ilgili sonuçları ifade etmektedir. Yeni programın öğrenciler tarafından nasıl karşılandığı ise ancak yapılacak yeni araştırmalar neticesinde ortaya konabilecektir. Fakat öğrencilerin eski program ve dersler ile ilgili düşünceleri, programın uygulandığı dönemde öğrencilerin bakış açılarını yansıtması bağlamında programın verimliliği ve etkinliğine dair fikirler vermektedir.

Tablo 12:

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Programının Yeterliliği

	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz
DKAB Öğretmenliği Bölümü program içeriğini yeterli buluyor musunuz?	7,4	17,3	75,3

Tablo 12'ye göre öğrencilerin %75,3'ü İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde uygulanan programı yetersiz gördüğünü, %17,3'ü kısmen yeterli bulduğunu, %7,4'ü ise yeterli gördüğünü belirtmiştir. Bu da anketin uygulandığı dönemde yürürlükte olan programın öğrenciler tarafından büyük oranda yetersiz olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Yaklaşık dört yıl uygulamada kalan bu programdan mezun olan öğrencilerin arzu ettikleri bir eğitim alamadıkları değerlendirilmesi yapılabilir.

Tablo 13:

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü programının içerik yeterliliğinin cinsiyet değişkenine göre analizi

	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yetersiz	Pearson Ki-Kare	
Cinsiyet	Erkek	11,0	17,1	71,9	0,002
	Kadın	5,1	17,3	77,5	

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü programının içeriğinin yeterliliği konusunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Buna göre erkek öğrencilerin %71,9'u, kız öğrencilerin ise 77,5'i İlköğretim DKAB Eğitimi Bölüm Programı'nı yetersiz görmektedir. Erkek ve kız öğrenciler hemen hemen aynı oranda programı kısmen yeterli görmekle beraber (%17,1-%17,3), programı yeterli olarak değerlendirmede erkek ve kız öğrenciler arasında iki katı aşkın oranda farklılaşma görülmektedir. Erkek öğrencilerin %11'i kız öğrencilerin %5,1'i programı yeterli bulmaktadır. Bu veriler ışığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere nazaran İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde uygulanan programı daha yetersiz gördüğü anlaşılmaktadır.

Öğretmen yeterlilikleri kapsamında bir öğretmende bulunması gereken üç temel özellikten bahsedilmektedir. Bir öğretmenin alan bilgisi, genel kültür ve pedagojik formasyon konusunda yetkin olması beklenmektedir. Bu nedenle DKAB bölümlerinde verilen eğitimin öğrenci görüşlerine göre akademik yönden yeterliliği ile verilen derslerin sayısı, süreleri ve verimliliği hakkında öğrencilerin düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 14, 15, 16, 17 ve 18'de yer almaktadır.

Tablo 14:

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde alınan eğitimin yeterli olup olmadığı ile ilgili düşünceler

	Evet	Hayır	Kısmen
Okuduğunuz bölümde akademik olarak yeterli bir eğitim aldığınızı düşünüyor musunuz?	10,3	55,3	34,4

Tablo 14'de öğrencilerin %55,3'ü bölümde akademik anlamda yeterli bir eğitim almadıklarını düşünürken, %10,3'ü yeterli bir eğitim aldıklarını düşünmektedirler. Öğrencilerin %34,4'ü ise aldıkları eğitimde kısmi bir yeterlilik gördüklerini belirtmişlerdir.

Tablo 15:

Alınan eğitimin akademik yeterlilik durumunun cinsiyet değişkenine göre analizi

		Evet	Hayır	Kısmen	Pearson Ki-Kare
Cinsiyet	Erkek	15,1	53,8	31,1	0,000
	Kadın	7,3	56,3	36,4	

Alınan eğitimin yeterliliği konusunda cinsiyet değişkeni açısından önemli bir farklılık söz konusudur. Erkek öğrencilerin %15,1'i, kız öğrencilerin %7,3'ü bölümde yeterli bir eğitim aldıklarını düşünürken, erkek öğrencilerin %53,8'i,

kız öğrencilerin ise %56,3'ü yeterli bir eğitim almadıklarını belirtmektedirler. Alınan eğitimin kısmen yeterli olduğu konusunda ise erkek öğrencilerin oranı %31,1, kız öğrencilerin oranı ise %36,4'tür.

Bu veriler, İlköğretim DKAB Eğitimi Bölüm Programı'nın yetersizliği noktasındaki öğrencilerin düşünceleri ile örtüşmektedir. Programın yetersizliğinin doğal bir sonucu olarak akademik anlamda alınan eğitimin yeterli olmadığı sonucunun çıkması şaşırtıcı bir durum değildir. Akademik anlamda yeterli eğitim almadığını düşünen ve gelecekte öğretmen olacak olan bu öğrencilerin mesleki yaşamlarında yetkin ve etkili öğretmenler olmaları için bölümdeki eğitimin ciddi olarak ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Son yapılan program değişikliği, bu yönüyle son derece önemli bir adım olmakla birlikte, fiziki koşullar, akademik kadro, derslerin verimli işlenmesi, sosyo-kültürel ortam gibi faktörlerin de gözden uzak tutulması gerekir.

Tablo 16:

Derslerin sayısı, süre ve verimliliği ile ilgili düşünceler

	Katılıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım
Alan dersleri sayısı ve süre olarak yeterli değil	78,7	18,0	3,3
Alan derslerinin işleniş verimli değil	66,1	21,9	12,0
Kültür dersleri sayısı ve süre olarak yeterli değil	38,7	50,1	11,2
Kültür derslerinin işleniş verimli değil	51,5	33,8	14,8
Pedagojik formasyon dersleri sayısı ve süre olarak yeterli değil	27,5	61,7	10,8
Pedagojik formasyon derslerinin işleniş verimli değil	45,1	40,0	14,9

Tablo 16'ya göre öğrencilerin %78,7'si alan derslerini sayısı ve süre olarak yetersiz, %18'i yeterli görmekte, %3,3'ü ise kararsız olduklarını belirtmektedirler. Derslerin verimli işleniş konusunda ise öğrencilerin %66,1'i olumsuz kanaat belirtmekte, %21,9'u bu derslerin işlenişini verimli bulmaktadır. %12'si ise kararsız olduklarını bildirmişlerdir. Öğrencilerin yarısı (%50,1), kültür derslerini sayısı ve süre olarak yeterli görürken, %38,7'si yetersiz görmekte, %11,2'si ise kararsız olduğunu söylemektedir. Kültür derslerinin verimliliği konusunda ise öğrencilerin yarıdan fazlası (%51,5) olumsuz kanaate sahipken, %33,8'i bu derslerin işlenişini verimli bulmaktadır. %14,8 ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %61,7'si pedagojik formasyon derslerini sayısı ve süre olarak yeterli, %27,5'i yetersiz görmekte, %10,8 kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %45,1'i pedagojik formasyon derslerinin işlenişini verimli bulmazken, %40'ı verimli bulmaktadır. %14,9 oranında ise kararsız bulunmaktadır.

Derslerin sayısı, süre ve verimliliği ile ilgili olarak cinsiyet değişkenine göre alan derslerinin sayısı ve süre olarak yeterliliği (Tablo 17) ile pedagojik formasyon derslerinin verimli işlenişi (Tablo 18) bağlamında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Tablo 17:

Alan derslerinin sayısı ve süre durumunun cinsiyet değişkenine göre analizi

		Katılıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Pearson Ki-Kare
Cinsiyet	Erkek	72,4	23,7	3,9	0,001
	Kadın	82,5	14,6	2,9	

Buna göre erkek öğrencilerin %72,4'ü, kız öğrencilerin %82,5'i alan derslerini sayısı ve süre olarak yetersiz görmektedirler. Mesleki alan derslerini yeterli görmeye erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla orana sahip gözükmektedir.

Tablo 18:

Pedagojik formasyon derslerinin verimli işleniş durumunun cinsiyet değişkenine göre analizi

		Katılıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Pearson Ki-Kare
Cinsiyet	Erkek	39,3	45,8	15,0	0,011
	Kadın	48,7	36,4	14,9	

Pedagojik formasyon derslerinin işlenişinin verimli olmadığına erkek öğrencilerin %39,3'ü, kız öğrencilerin ise %48,7'si katılmaktadır. Erkek öğrencilerin %45,8'i, kız öğrencilerin ise %36,4'ü pedagojik formasyon derslerinin verimli işlenmediği düşüncesine katılmadıklarını belirtmişlerdir. Buna göre kız öğrenciler erkek öğrencilere nazaran pedagojik formasyon derslerini daha verimsiz bulmaktadır. Bu konuda kararsızların oranı her iki cinsiyette de aynı sayılabilecek düzeydedir.

Bu veriler ışığında derslerin sayısı ve süreleri bağlamında öğrenciler, en fazla mesleki alan derslerinin azlığına vurgu yapmaktadırlar. Kararsızlarla birlikte düşünüldüğünde kültür dersleri büyük oranda yeterli görülmekte, pedagojik formasyon derslerinde bu oran daha da artmaktadır. Buna göre yeni program çalışmalarında özellikle alan dersleri konusunda öğrencileri tatmin edecek düzenlemelerin yapılması düşünülebilir. Nitekim yeni hazırlanan programda alan dersleri lehine bir artış olduğu görülmektedir. Bu, öğrencilerin beklentileri noktasında bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Her üç alandaki derslerin işlenişinin verimliliği konusunda ise özellikle alan derslerinin verimsiz işlendiğine dair bulgu dikkat çekmektedir. En verimli işle-

nen dersler pedagojik formasyon dersleri olarak tespit edilmiştir. Bu derslerin verimli işlenme oranının diğerlerine nazaran daha fazla çıkması, derslere daha çok Eğitim Fakültesinin farklı branşlarından akademisyenlerin girmesi etkili olabilir. Bu çerçevede Eğitim Fakültesindeki akademisyenlerin uzun süreden beri bu dersleri veriyor olmaları ve pedagojik formasyon derslerinin tüm öğretmenlik bölümlerinde okutulan ortak dersler arasında yer almasından dolayı etkin ders işleme tecrübesine sahip olunması verimi arttıran bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu veriler ışığında genel kültür dersleri yanında özellikle alan derslerinin daha verimli işlenmesi noktasında ciddi bir çalışma ve gayret gösterilmesi gerekmektedir.

Tablo 19:

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde alınan eğitimle mesleği icra edebilme düzeyi ile ilgili düşünceler

	Evet	Hayır	Kararsızım
Aldığınız eğitimle mesleğinizi gerektiği şekilde yapabileceğinize inanıyor musunuz?	18,8	50,8	30,4

Tablo 19'da öğrencilerin yarısı (%50,8) DKAB bölümlerinde aldıkları eğitimle öğretmen olduklarında mesleklerini gereği gibi yapamayacaklarını, %18,8'i ise yapabileceklerini düşünmektedirler. Öğrencilerin %30,4'ü ise aldıkları eğitimle mesleklerini gereği gibi yerine getirebilme noktasında emin olamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 20:

Alınan eğitimle mesleği gerektiği şekilde yapabilme durumunun cinsiyet değişkenine göre analizi

		Evet	Hayır	Kararsızım	Pearson Ki-Kare
Cinsiyet	Erkek	26,1	43,8	30,1	0,000
	Kadın	14,2	55,3	30,5	

Alınan eğitimle mesleği gerektiği gibi yapabilmeye dair inanç noktasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin %26,1'i, kız öğrencilerin 14,2'si aldıkları eğitimle mesleklerini iyi bir şekilde yapabileceklerini düşünürken, erkek öğrencilerin %43,8'i, kız öğrencilerin ise %55,3'ü bu konuda olumsuz düşünmektedirler. Erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin bu konuda kendinden emin olamayanların oranları birbirine çok yakındır. (%30,1-%30,5) Cinsiyet değişkeni açısından ortaya çıkan oranlar, alınan eğitimle mesleği gerektiği şekilde yerine getirebilmeye inanç noktasında kız öğrenciler erkek öğrencilere nazaran daha olumsuz bir tutum benimsemektedirler.

Bu veriler, bölümde verilen eğitim ve mezun olan öğrenciler açısından son derece problemlili bir durumu işaret etmektedir. Gerek programın yetersizliği, gerek alınan eğitimin yeterli görülmemesi ve gerekse de bu eğitimle mesleği yapabilme noktasındaki olumsuz kanaatin üzerinde önemle durulmalı ve bu eksikliklerin giderilmesine çalışılmalıdır.

Öğrencilerin lisans eğitimlerinden sonra akademik gelişimleri açısından kendilerini geliştirmeye istekli olmaları son derece önemlidir. Bu çerçevede lisansüstü eğitime öğrencilerin nasıl baktığı Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21:

Lisansüstü eğitim ile ilgili düşünceler

	Evet	Hayır	Kararsızım
Mezuniyet sonrası lisansüstü eğitime devam etmeyi düşünüyor musunuz?	46,6	23,8	29,6

Tablo 21’deki verilere göre öğrencilerin yarıya yakını (%46) lisansüstü eğitim konusunda istekli gözükümlmektedirler. Öğrencilerin %23,8’i lisansüstü eğitim düşünmezken, %29,6’sı ise kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Bu veriler, öğrencilerin lisans eğitimlerindeki çeşitli memnuniyetsizlik durumlarına rağmen, lisansüstü eğitim konusunda motivasyonlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 22:

Mezuniyet sonrası lisansüstü eğitim düşünenlerin durumunun cinsiyet değişkenine göre analizi

		Evet	Hayır	Kararsızım	Pearson Ki-Kare
Cinsiyet	Erkek	53,2	19,4	27,4	0,003
	Kadın	42,6	26,4	31,0	

Erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin lisansüstü eğitimle ilgili düşüncelerinde ise anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin %53,2’si, kız öğrencilerin %42,6’sı lisansüstü eğitime devam etmeyi düşünürken, erkek öğrencilerin %19,4’ü, kız öğrencilerin de %26,4’ü lisansüstü eğitim düşünmediklerini belirtmişlerdir. Lisansüstü eğitim konusunda kararsız olan erkek öğrencilerin oranı %27,4, kız öğrencilerin oranı ise %31,0’dır. Bu bulgulara göre lisansüstü eğitime devam etmeyi düşünen öğrenciler içerisinde erkek öğrencilerin oranı kızlardan fazla olmasına rağmen, kararsızlar içinde de kız öğrencilerin fazla olması dikkat çekmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin lisansüstü eğitimle ilgili bu motivasyonlarının teşvik edilmesi, kendi akademik gelişimleri ve dolayısı ile öğretmenlik yaşamlarında başarılı olmaları açısından son derece önemlidir.

b. Akademik Kadro İle İlgili Bulgular

Bir bölümde eğitimin başarılı ve verimli bir şekilde yürütülmesi akademik kadro ile doğrudan ilgilidir. İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri Eğitim Fakültelerinin bünyesine alındıktan sonra en fazla sıkıntı çekilen konulardan birisini akademik kadronun yeterli olmaması oluşturmuştur. İlahiyat Fakültelerinin bulunduğu illerde açılan İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'ne bu fakültelerin önemli ölçüde katkı sağladığını söylemek mümkündür. Ancak İlahiyat Fakültelerinin bulunmadığı yerlerde akademik kadro noktasında bazı sorunlar olduğu görülmektedir. Nitekim Tablo 23'deki veriler bu düşünceyi önemli ölçüde desteklemektedir.

Tablo 23:
Öğretim Üyesi/Görevlisi Kadrosu İle İlgili Durum

	Evet	Hayır	Kararsızım
Yeterli sayıda öğretim üyesi/görevlisi kadrosu yok	45,6	40,9	13,5

Tablo 23'de öğrencilerin %45,6'sı bölümlerinde yeterli sayıda öğretim üyesi/görevlisi olmadığını, %40,9'u olduğunu düşünmektedir. Kararsızların oranı ise %13,5'tir. Verilere göre öğrencilerin neredeyse yarıya yakını akademik kadronun eksik olduğuna işaret etmektedir. Bölümdeki eğitimden memnuniyetin artırılması için akademik kadro ihtiyacının karşılanmasına çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Tablo 24:
İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümünde derse giren akademik kadrodan memnuniyet durumu

	Memnunum	Kısmen memnunum	Memnun değilim
Derslerinize giren İlahiyat Fakültesi öğretim üyelerinden memnun musunuz?	38,5	50,1	11,4
Derslerinize giren Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden memnun musunuz?	27,4	56,8	15,8

Tablo 24'e göre öğrencilerin %38,5'i derslerine giren İlahiyat Fakültesi hocalarından memnun olduğunu, %50,1'i kısmen memnun olduğunu, %11,4'ü ise memnun olmadığını belirtmiştir. Eğitim Fakültesi hocalarından memnun olanların oranı %27,4, kısmen memnun olanlar %56,8, memnun olmadıklarını belirtenlerin oranı ise %15,8'dir. Bu verilere göre genel olarak gerek İlahiyat gerekse Eğitim Fakültesi hocalarından kısmi bir memnuniyet söz konusudur. Alan dersleri, kültür dersleri ve pedagojik formasyon derslerinin verimli işlenmesi ile ilgili bulgulara baktığımızda alan derslerinin verimliliği en altta yer almaktadır. Alan derslerine genellikle İlahiyat hocalarının girdiği düşünüldüğünde, İlahiyat

hocalarından memnuniyet düzeyinin Eğitim Fakültesi hocalarından daha üstte çıkması oldukça ilginçtir. Bunun muhtemel nedenleri üzerinde araştırma yapılması düşünülebilir.

Tablo 25:

İlahiyat Fakültesi Hocalarından memnuniyet durumunun cinsiyet değişkenine göre analizi

		Memnunum	Kısmen Memnunum	Memnun Değilim	Pearson Ki-Kare
Cinsiyet	Erkek	36,4	47,9	15,6	0,004
	Kadın	39,8	51,4	8,8	

Bölümde derse giren akademik kadro ile ilgili özellikle İlahiyat Fakültesi hocalarından memnuniyet konusunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin %36,4'ü, kız öğrencilerin %39,8'i derslerine giren İlahiyat Fakültesi hocalarından memnun iken, erkek öğrencilerin %47,9'u, kız öğrencilerin ise %51,4'ü kısmen memnun olduklarını belirtmişlerdir. İlahiyat Fakültesi hocalarından memnun olmayan erkek öğrencilerin oranı %15,6, kız öğrencilerin oranı ise %8,8'dir. Cinsiyet değişkenine göre kısmi memnuniyeti de dâhil ettiğimizde kız öğrencilerin İlahiyat Fakültesi hocalarından memnuniyet düzeylerinin erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanında gerek kız öğrencilerin gerekse erkek öğrencilerin, İlahiyat hocalarından kısmen memnun olma oranlarının daha fazla olması üzerinde de ayrıca düşünülmelidir.

Eğitim öğretimde her alanın kendine ait konuları ve metotları söz konusudur. Eğitimde teorik olarak öğrenilen bilgilerin pratikte uygulanması önemlidir. Bu nedenle eğitim bilimlerini ilgilendiren farklı konularda öğrenilen genel bilgilerin alan konuları ile ilişkilendirilmesi gerekir. Eğitim Fakültesi hocalarının eğitim bilimlerini ilgilendiren derslerde konuları alan ile ne derece ilişkilendirdiği öğrenciler açısından büyük önem arz etmektedir. Tablo 26'da öğrencilerin bu konudaki düşüncelerine yer verilmiştir.

Tablo 26:

Öğretmenlik alanı dersleri ile mesleki alan dersleri ilişkilendirilmesi

	Evet	Kısmen	Hayır
Eğitim Fakültesi öğretim üyeleri, derslerini mesleki alan bilgisi konularıyla ilişkilendirerek işleyebiliyorlar mı?	28,6	37,8	33,5

Tablo 26'ya göre öğrencilerin %28,6'sı Eğitim Fakültesi hocalarının ders

işlerken alan konuları ile ilişkilendirme yapabildiklerini söylerken, %33,5'i yapamadıklarını, %37,8'i ise kısmi bir ilişkilendirme yapabildiklerini belirtmektedir. Bu veriler ışığında Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinin üçte birinin öğretmenlik alan dersleri ile mesleki alan derslerini ilişkilendirmediği anlaşılmaktadır. Diğer üçte birlik kısmında ise kısmi bir ilişkilendirme olduğu görülmektedir. Bu da öğrenciler açısından öğretmenlik alan derslerinde mesleki alan konularının ilişkilendirilmesi problemini ortaya koymaktadır. Eğitim Fakültesi öğretim üyelerinden memnuniyet düzeyinin İlahiyat Fakültesi hocalarından daha az olmasında bu ilişkilendirmenin arzu edilen düzeyde yapılamamasının etkisinin olduğu söylenebilir. Bu veriler ışığında pedagojik formasyon dersleri veren Eğitim Fakültesi akademisyenlerinin DKAB müfredatı ve konularıyla daha yakında ilgilenmelerinin gerekliliği önem arz etmektedir.

c. DKAB Bölümlerinin Statüsü İle İlgili Bulgular

Yukarıda da belirtildiği üzere İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri 1998'de İlahiyat bünyesinde açıldığında bu fakülteye bağlı olarak faaliyet göstermekteydi. 2006 yılında eğitim fakültelerine alınması ile birlikte yürütülen tartışmalarda bölümün eğitim fakültesi bünyesinde kalmasından tekrar ilahiyat fakültesi bünyesine geri alınmasına kadar statüsü ve yeri ile ilgili birçok konu gündeme getirilmiştir. Burada bütün bu tartışma ve yapılan uygulamaların öğrenciler açısından nasıl algılandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 27:

İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümlerinin Eğitim Fakültesinde Yer Alması ile İlgili Düşünceler

	Evet	Hayır	Kararsızım
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümlerinin Eğitim Fakültesi bünyesinde yer almasını doğru buluyor musunuz?	39,0	45,9	15,1

Tablo 27'ye göre öğrencilerin %39,0'u İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Eğitim Fakültesi bünyesinde yer almasını doğru bulmakta, %45,9'u ise bunu doğru bulmamaktadır. %15,1 ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu veriler, aradan geçen 4 yıl zarfında öğrencilerin yarısına yakınının hala İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Eğitim Fakültesinde yer almasını desteklemediği görülmektedir. Bu konuda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Tablo 28:

Öğrencilerin Fakültelelere Aidiyet Durumu

	İlahiyat	Eğitim	Her İkisi	Hiçbiri
Kendinizi hangi fakülteye ait öğrenci olarak görüyorsunuz?	27,5	37,0	25,5	10,0

Tablo 28'e göre öğrencilerin %27,5'i kendisini İlahiyat Fakültesine, %37'si Eğitim Fakültesine, %25,5'i her iki fakülteye ait görürken, %10'u herhangi bir fakülteye aidiyet hissetmediğini belirtmiştir. Bu veriler çerçevesinde İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin İlahiyat Fakültesi ile Eğitim Fakültesi arasında bir köprü görevi gördüğü varsayılabilir. Eğitim Fakültesine ait hisseden öğrencilerin oranının yüksek olması, lise eğitimden sonra doğrudan Eğitim Fakültesi DKAB bölümünde eğitime başlamış olmalarından kaynaklanabilir. Ayrıca derslerin bir bölümünün İlahiyat Fakültesinde diğer bir kısmının ise Eğitim Fakültesinde gerçekleştiriliyor olması, öğrencilerin kendilerini hem eğitim hem de İlahiyat Fakültesi öğrenci olarak tanımlamalarında etkili olduğu varsayılabilir.

Tablo 29:
Fakülte aidiyet durumunun cinsiyet değişkenine göre analizi

		İlahiyat Fakültesi	Eğitim Fakültesi	Her ikisi	Hiçbiri	Pearson Ki-Kare
Cinsiyet	Erkek	28,2	42,2	23,7	5,9	0,001
	Kadın	27,1	33,8	26,6	12,6	

Öğrencilerin kendilerini ait hissettikleri fakülte konusunda cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık söz konusudur. Erkek öğrencilerin %28,2'si, kız öğrencilerin %27,1'i kendilerini İlahiyat Fakültesine ait öğrenci olarak görürken, erkek öğrencilerin %42,2'si, kız öğrencilerin %33,8'i kendilerini Eğitim Fakültesine ait öğrenci görmektedirler. Her iki fakülteye ait hisseden erkek öğrencilerin oranı %23,7 iken, kız öğrencilerin oranı %26,6'dır. Kendisini hiçbir fakülteye ait hissetmeyen erkek öğrenciler %5,9, kız öğrenciler ise %12,6 oranındadır. Cinsiyet değişkenine göre ortaya çıkan durumda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kendilerini hem ilahiyat, hem eğitim hem de her iki fakülteye daha fazla ait görmeleri dikkat çekmektedir. Kendilerini Eğitim Fakültesine ait hisseden kız öğrencilerin oranının erkeklerden daha az olması durumu, özellikle İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Eğitim Fakültelerine alınmasından sonra gerek başörtüsü ve gerekse diğer birçok pratik zorluklar göz önüne alınarak değerlendirilebilir. Buradan kız öğrencilerin yeni fakültelerine erkek öğrencilere göre daha az adapte oldukları sonucuna da varılabilir.

Ayrıca verilere göre kendilerini Eğitim Fakültesine ait gören öğrenciler, İlahiyat Fakültesine ait görenlerden daha fazladır. Ancak hem erkek hem kız öğrencilerin dörtte bire yakın bir oranda kendilerini her iki fakülteye ait hissetmeleri, kendilerini tanımlama ile ilgili bir kimlik karmaşası yaşadıklarına işaret etmek-

tedir. İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümü'nde okuyan öğrencilerin ilahiyatçı mı yoksa DKAB bölümünden mezun birisi mi olarak tanımlanacağı ile ilgili kamuoyundaki tartışmalardan öğrencilerin de etkilendiğini söylememiz mümkündür. Ayrıca öğrencilerin ders yaptıkları mekânın, kendilerini ait hissettikleri fakülte üzerinde etkili olduğu değerlendirilmesi de yapılabilir.

Sonuç

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümleri'nde okuyan öğrencilerin, kendi bakış açılarından bölümleri ile ilgili düşünceleri ve memnuniyet durumlarını tespit etmeye çalıştığımız bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şunları söyleyebiliriz.

Öğrencilerin yarısı İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nde öğrenim görmekten memnun gözükmektedirler. Bununla birlikte kısmen memnun olanlar ile memnun olmayanların oranının da öğrencilerin diğer yarısını oluşturması bölümden memnuniyeti olumsuz etkileyen bazı faktörlerin olduğuna işaret etmektedir. Araştırma kapsamında öğrencilerin yarıya yakınının başka bir bölümde okuma imkânlarının olması durumunda bu yönde bir tercihte bulunacaklarının tespit edilmiş olması da bölümden memnun olmamamın bir sonucu olarak ele alınabilir. Özellikle üniversite sınavındaki katsayı engelinin öğrencilerin istemeden bu bölümleri tercih etmek zorunda kalmalarına neden olduğu ve bunda memnuniyetsizliğe kaynaklık teşkil ettiği söylenebilir. Ayrıca Eğitim Fakültelerinde İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri için sunulan fiziki, sosyal ve kültürel imkânlar ile bölüm programı ve akademik kadronun da memnuniyette önemli etkilerinin olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'ndeki fiziki ortam ve koşullar, öğrencilerin bölümden memnuniyetlerini olumsuz etkileyecek özellikler taşımaktadır. Fiziki koşullar ile ilgili memnuniyetsizliğin genel memnuniyetsizlikten daha yüksek olması, bu konuda ciddi adımlar atılması gerektiğine işaret etmektedir.

Sosyal ve kültürel imkânlar noktasında da İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin henüz arzu edilen seviyede olmadığı sonucuna varılmaktadır. Eğitim Fakültelerine aktarılan bu bölümlerin yapısal ve akademik anlamda alacağı mesafe öğrenci memnuniyeti açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Araştırma kapsamında ortaya çıkan en önemli sonuçlardan birisi, DKAB program içeriğinin öğrencilerin dörtte üçü tarafından yetersiz olarak görülmesi-

dir. Bu durum, dört yıl boyunca uygulamada kalan programdan mezun olan öğrencilerin arzu ettikleri eğitimi yeterli düzeyde alamadıklarını göstermektedir. Programın yetersiz görülmesinin bir sonucu olarak akademik anlamda aldıkları eğitimi yetersiz gören öğrencilerin oranı da yüksek gözükmektedir.

Derslerin sayı ve süreleri konusunda en fazla mesleki alan derslerinin azlığına öğrencilerin vurgu yaptığı tespit edilmiştir. Kültür dersleri ile pedagojik formasyon dersleri ise yeterli görülmektedir. 2010 yılında hazırlanan yeni programda mesleki alan dersleri lehine olumlu bazı adımlar atılmış olsa da program içeriğinin henüz alan dersleri açısından yeterli olduğunu söylemek güçtür. Derslerin verimliliği kapsamında alan derslerinin daha verimsiz işlendiği göze çarpmaktadır. Hem program içeriğinin yetersiz görülmesi hem de derslerin işlenişinin verimsiz olarak değerlendirilmesi mesleki bilgi ve donanım açısından öğrencilerin sıkıntı içerisinde olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında ortaya çıkan bir diğer önemli sonuç ise, öğrencilerin aldıkları eğitimle mesleklerini gereği gibi yapamayacaklarına dair düşünceleridir. Kız öğrenciler bu konuda erkek öğrencilerden daha karamsar bir tutum içerisinde gözükümler. Bu veriler de bölüm program içeriğinde mesleki alan dersleri konusunda ciddi iyileştirmelerin yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Öğrenciler, lisans eğitimlerindeki çeşitli memnuniyetsizlik durumlarına rağmen lisansüstü eğitim konusunda daha isteklidirler. Cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin lisansüstü eğitim konusunda erkek öğrencilerden daha yüksek bir motivasyona sahip oldukları göze çarpmaktadır.

Araştırma verilerine göre akademik kadro da önemli ölçüde yetersiz görülmektedir. Ancak anketin uygulandığı dönemden sonra bölümlere yeni akademik kadroların alındığını düşündüğümüzde bu konudaki memnuniyetsizlik durumlarının azaldığı söylenebilir.

Eğitim Fakültesi akademisyenlerinin öğretmenlik alan dersleri ile mesleki alan derslerini yeteri düzeyde ilişkilendirmediği, bunun da öğrenciler açısından olumsuz bir durum olarak algılandığı tespit edilmiştir. Bu konuda eğitim fakültesi akademisyenlerinin alan dersleri ve DKAB müfredatı ile daha yakından ilgilenmeleri önerilebilir.

Araştırma verileri geçen dört yıl zarfında öğrencilerin yarıya yakınının İlköğretim DKAB Eğitimi Bölümleri'nin Eğitim Fakültesi bünyesinde olmasına sıcak bakmadığını göstermektedir. Bölümlerin İlahiyat Fakültesinde mi yoksa

Eğitim Fakültesinde mi olmasının daha doğru olacağı ile ilgili tartışmalardan öğrencilerin de etkilendiği söylenebilir. Araştırmada öğrencilerin kendilerini hangi fakültenin öğrencisi olarak tanımlayacaklarına dair zihinlerinin karışık olduğu da ayrıca tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Akyürek, S. (2009). DKAB öğretmenlerinin eğitim-öğretim yeterliklerine ilişkin algıları. *Türkiye’de Okullarda Din Öğretimi Sempozyumu (23-24 Mayıs 2009) Bildiriler Kitabı* (491-522), İstanbul: DEM Yayınları
- Asri, S. (2005). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenlerinin Mesleki Yeterlilikleri (Göller Bölgesi Örneği), *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Isparta: SDÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Aydın, Ş. (2005). *Cumhuriyet döneminde din eğitimi öğretmeni*. İstanbul: Dem Yayınları
- Ayhan, H. (2007). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümlerinin İlahiyat Fakülteleri bünyesinden alınıp Eğitim Fakültelerine aktarılması. Röportaj: Z. Ş. Arslan. *DEM Bülten*, 4, 6-13.
- Başkurt, İ. (2007). Ne değişti?, Röportaj: M. Zengin. *DEM Bülten*, 4, 22-25.
- Isıkdoğan, D. (2006). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Mezunu Öğretmenlerin Yeterlilikleri, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: SBE İlköğretim DKAB Öğretmenliği Anabilim Dalı
- Kaymakcan, R. (2007). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümleri üzerine bir değerlendirme. Röportaj: A. Çilekçi-M. Sevim. *DEM Bülten*, 4, 14-16.
- Kaymakcan; R. (2009). *Öğretmenlerine göre Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, yeni eğilimler: Çoğulculuk ve yapılandırmacılık*. İstanbul: DEM Yayınları
- Koç, A. (2009). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenlerinin öğretme-öğrenme sürecine ilişkin yeterlilikleri. *Türkiye’de Okullarda Din Öğretimi Sempozyumu (23-24 Mayıs 2009) Bildiriler Kitabı* (523-552). İstanbul: DEM Yayınları
- Özoğlu, M. (2010). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları*. Ankara: Seta Analiz, 17.
- Şimşek, E. (2006). İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmenlerinin Yeterlilikleri (Erzurum Örneği). *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE
- Şişman, A. (2007). Nasıl bir din dersi öğretmeni istiyoruz? *DEM Bülten*, 4, 4-5.

- Tosun, C. (2007). Yeni düzenleme çerçevesinde DKAB Öğretmenliği ve din eğitimi. Röportaj: A. Çilekçi-M. Sevim. *DEM Bülten*, 4, 17-21.
- Yazıcı, I. (2004), İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Yeterlikleri (İstanbul İli Örneği Üzerinde Bir Alan Araştırması), *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: SBE. İlköğretim DKAB Öğretmenliği Anabilim Dalı
- YÖK. (2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri (1982-2007)*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu.